

تجربه معماری
در همبستگی اجتماعی:
مسجد ری - اکا^۱ در کرواسی

نقش نویافته معماری

گزارش: هیرید نوروزیان پور

تفرق اجتماعی^۲ امری نامطلوب شناخته می‌شود؛ معماری منظر می‌تواند عاملی قوی در ایجاد پیوند و کاهش آسیب‌های اجتماعی این پدیده باشد. در پانزدهمین کارگاه نظریه‌های نو، تأثیر مثبت مشارکت اقلیت مسلمان در جامعه معاصر اروپا از طریق معماری (مسجد) از دیدگاه اجتماعی و فرهنگی توسط «ودران آبوچینا»، دبیر مرکز مطالعات مدیریتانه بررسی شد.

برای درک اهمیت موضوع، نخست باید بستری که این مسجد در آن شکل گرفته را مورد بررسی قرار داد. سیاست کشورهای اروپایی در راستای حضور فعال اقلیت‌ها در جامعه جهت‌دهی نشده است. در نتیجه جامعه اروپایی به نوعی دیگرهراسی دچار شده و در بسیاری موارد چه در رده سیاسی و چه در سطح جامعه، به اقلیت‌ها به خصوص مسلمانان به عنوان یک تهدید نگریسته می‌شود. رویکردی که سیاست‌مداران اروپایی در مورد جامعه چندفرهنگی امروز خود دارند به نحوی است که در عین به رسمیت شناختن هویت فردی اعضای یک اقلیت، هویت جمعی آنان را نادیده می‌انگارند.

در کرواسی به عنوان کشوری کاتولیک و عضو اتحادیه اروپا رویکردی متفاوت به جامعه اقلیت‌ها وجود دارد. به خاطر تجربه‌های تاریخی گسترده و طولانی، مردم و دولت مردان حضور جامعه اقلیت را پذیرفته و به آنان نه به مثابه غریبه که همچون دیگر اعضای جامعه می‌نگرند. جامعه مسلمانان کمتر از ۲ درصد کل کشور کرواسی را تشکیل می‌دهد که در کل کشور پراکنده‌اند. اگرچه در دوره‌هایی مذاهب و ادیان غیرکاتولیک توسط کلیسا، دولت‌های فاشیستی و کمونیستی محدود شده بودند، اما مردم کرواسی تجربه زندگی با مسلمانان را در طول تاریخ خود تجربه کرده و اکنون به نوعی هم‌زیستی مسالمت‌آمیز رسیده‌اند. کرواسی یکی از سه کشور اتحادیه اروپاست که از ۱۹۱۶ میلادی، اسلام را به عنوان دین رسمی پذیرفته است. قوانین این کشور در مورد آزادی مذهبی بسیار مشخص است و در قانون اساسی آن اجازه تدریس و تبلیغ مذهبی داده شده و حتی بودجه دولتی به آنها تعلق می‌گیرد.

نخستین مسجد زاگرب (Zagreb)، که در دوران حکمرانی فاشیسم، با تغییر کاربری یک موزه و در پی یک تصمیم سیاسی ساخته شد، مدت زمان زیادی دوام نیاورد. مسجد بعدی در ۱۹۶۱ در حومه شهر ساخته شد که عملاً مسلمانان را به حاشیه می‌راند. اما

و پویا ساخته است.

هدف از ساخت این مسجد، این است که به جامعه اروپایی نشان داده شود ساخت مسجد در مرکز شهر، در عین متبلور ساختن هویت اقلیت مسلمان، بدون ایجاد مشکلات فرهنگی و اجتماعی، نه تنها منظر فرهنگی شهر را تهدید نمی‌کند، بلکه آن را تقویت خواهد کرد. این پروژه نشان می‌دهد چگونه معماری و منظر می‌توانند مشکلات اجتماعی را کاهش دهد و ما را به درک بهتری از یکدیگر برسانند. متأسفانه به نظر نمی‌رسد سایر کشورها این رویکرد کرواسی را بپذیرند و همچنان مسئله اسلام‌هراسی در سایر کشورهای اروپایی به قوت خود باقی مانده است.

برخلاف این موارد، مسجد ری - اکا با رویکردی کاملاً متفاوت از کل اروپا و سایر مساجد کرواسی ساخته شده و نماد یک تغییر رویکرد اساسی در جامعه و دولت است. برای درک چگونگی ایجاد این تغییر باید به نگاه منفی حاصل از تبلیغات رسانه‌ها در غرب توجه کرد. بعد از حوادث ۱۱ سپتامبر و رخداد‌های متعاقب آن، مسلمانان در اروپا به عنوان تروریست معرفی شدند و جو بسیار بدی علیه آنان به وجود آمد. جامعه مسلمانان کرواسی و بوسنی در بیانیه‌ای رسمی سعی کردند با اسلام‌هراسی مقابله و جهت‌گیری رسمی خود را مشخص کنند. آنان می‌خواستند اروپا، اسلام را به عنوان دین رسمی بپذیرد و در مقابل، مسلمانان نیز به عنوان شهروند اروپا پذیرای مسئولیت خویش باشند.

در همین راستا تلاش شد تصویر مسلمانان از تروریست به یک اقلیت مثبت در جامعه تغییر کند و به همین منظور معماری به عنوان رسانه‌ای قوی برای این هدف، به کار گرفته شد. ساخت مسجد ری - اکا از ابتدا مورد حمایت دولت کرواسی قرار داشت؛ زمین آن توسط شهرداری و بودجه آن از سوی دولت و کمک خارجی تأمین شد. این مسجد در نقطه‌ای کلیدی در منظر ساحلی شهر ساخته شده و در طراحی از ظرفیت طبیعی بستر طرح برای ترکیب با منظر مدیریتانه‌ای استفاده شد. طراح این بنا «دوشان جامونیا»^۳ هم‌زمان اهداف مذهبی و سنت‌های منطقه را در نظر گرفته است: مصالح به گونه‌ای انتخاب شده که یادآور معماری سنتی منطقه مدیریتانه باشد و محوطه اطراف مسجد نیز با احترام به سنت باغ‌آرایی سنگی مدیریتانه با تأکید بر گیاهان محلی طراحی شده است. با توجه به آنکه دیوارهای خشکه چین سنگی عنصر اصلی منظر روستایی کشور کوهستانی کرواسی شمرده می‌شود و در خاطر جمع کروات‌ها حضور دارد، معمار از آن به عنوان عامل پیونددهنده بستر با مکان جدید سود جست.

در طراحی این مسجد، دو حیاط درونی و بیرونی در نظر گرفته شده؛ حیاط بیرونی همچون یک میدان شهری پویا و زنده عمل می‌کند و نه تنها پذیرای مسلمانان بلکه تمام مردم شهر است. در واقع این میدان محل تعاملات گسترده میان مسلمانان و غیرمسلمانان بوده و بخشی از اتفاقات عمومی شهر در این مجموعه رخ می‌دهد. کاربری‌های فرهنگی این مجموعه مانند مسجد، کتابخانه، سالن کنفرانس و رستوران آن را فضایی زنده

پی‌نوشت

۱. Rejka .
۲. Segregated communities .
۳. Multicultural .
۴. Du anD amonja .

Newfound Role of Architecture

An experience of Architecture in social cohesion- Mosque of "Rijeka" in Croatia

Reported by: Hirbod Norouzian Pour

The social segregation is undesirable and architecture and landscape architecture can both establish a strong linkage and decrease these social damages. In the 15th workshop on new theories, the positive effect of the presence of minorities in contemporary architectural of society Europe were reviewed from social and cultural perspective by "Vedran Obucina", scholar at Center of Mediterranean Studies. To indicate the subject's importance, firstly the context of the mosque development must be scrutinized. The policy of European countries does not allow the participation of minorities in the context of the community yet. Similarly, the EC had also developed a phobia and considers the minorities specially Muslims as a threat both to the political and social class. European politicians' approach to multicultural societies recognizes the individual members of a minority group while ignores their collective identity. In Croatia, a Catholic country and an EU member, there is a different approach. Due to extensive historical experiences, the government and the people accept the presence of the minority community not as a stranger. The community of Croatian Muslims contributes to 2% of the whole population of the country which are widely spread throughout the Croatian land. Although at some courses the non-Catholic religions were limited by the church, fascist and communist governments, the experience of living with Muslims in Croatia throughout history has led to a kind of peaceful coexistence. Croatia is among the three countries in the European Union since 1916, who has accepted Islam as one of the official religions of the country. The solid and clear rules about religious freedom and the constitution

allow them to promote, teach and establish religious propaganda and governmental budgets are allocated to these activities. The first Zagreb Mosque, built during the reign of fascism by changing a museum to a mosque based on a political decision, did not last long. But the Rejika mosque was built with a completely different approach to the whole Europe and other Croatian mosques with a symbol of Croatia's basic approach to a change in society and government. After the incident of September 11th and the consequent events, Muslims were mainly considered as terrorists. Croatian and Bosnian Muslim community tried to tackle this Islamophobia in an official statement. They were demanding that Europe acknowledges Islam as one of the official religions and Muslims of Europe accept their responsibility as a citizen in return. As a result, the picture of Muslims was turned from terrorists to a positive a minority group in the society owing to the architecture as a powerful media applied in changing people's mentality. Rejika Mosque was initially supported by the Croatian government since the land was provided by the municipality and its budget was prepared by the government and foreign aids. The mosque was built in the coastal spot which benefits from full potential of the natural context blended with Mediterranean landscape. The architect "DušanDžamonja" has taken religious goals and regional traditions into consideration: Materials recall the traditional architecture of the Mediterranean region. The area around the mosque has also been constructed with respect to the traditional Mediterranean garden stone decoration with an emphasis on the local plants. Since the dry slab

stone walls are of great importance in rural landscape of Croatia country and in the collective memory of all Croats, the architect has used the rocks for linking the context and the new architectural element. Two separate courtyards inside and outside of the mosque were planned in design of the mosque: the outer yard acts as a dynamic urban space not only accessible for Muslims but to all city. In fact, this space provides extensive interaction between Muslims and non-Muslims for public events. Allocating cultural applications such as a mosque, library, conference hall, restaurant in this series had transformed it into a dynamic space. The purpose of the construction of the mosque is to show the European communities that building a mosque in the city center does not threaten the cultural landscape of the city and enhance this landscape and expose the identity of Muslim minority group without any cultural or social problems. This project shows how landscape architecture can reduce social problems and bring us a better understanding of each other. Unfortunately it does not seem that other countries recognize Croatia's approach to the issue and Islamophobia still remains strong in Europe.